

nien, især vedrørende ikke-interventionspolitikken, der medførte patruljering i Middelhavet og langs Spaniens øvrige kyster. Flertallet i kabinettet så hellere en Franco end det formodede kommunistiske alternativ. I 1936 var St. Baldwin (statsminister) og Eden yderst mistroiske over for Sovjets holdning, selvom Sovjet jo intervererede betydeligt senere end Tyskland og Italien. Ikke-interventionspolitikken, som især England holdt liv i, men som Frankrig var initiativtager til, var reelt til Francos fordel. Den forhindrede ikke, som håbet af den engelske regering, en dyb splittelse i den engelske opinion. Den engelske regering stod i et ubehageligt valg. Den optimale løsning, som især Abendroth fremhæver, var et svagt, neutralt, liberalt Spanien, og den var uden for rækkevidde. Forsøgene på at tilbyde engelsk mægling og opnå en kompromisløsning var også uden held. Resultatet i Spanien blev højst uønsket, nemlig italiensk og især tysk indflydelse i Spanien, ikke mindst på det økonomiske felt, hvor Tyskland før 1936 kun havde spillet en ringe rolle målt med de engelske og franske interesser.

Til fælles med andre bøger, der alene er baseret på een magts arkivmateriale, har bogen den svaghed, at den ikke sammenligner de engelske vurderinger med de faktiske forhold i det land, det drejer sig om, her Spanien. For ofte står engelske vurderinger af spanske forhold eller af graden af tysk/italiensk intervention alene, hvor en sammenligning kunne have påvist informationsniveauet. – Bogen afsluttes med appendix med kronologi, personalia og en enkelt kilde.

Kay Lundgreen-Nielsen

Harrison E. Salisbury: Rusland i Revolution 1900–1930. Oversat af Ole Schierbeck. København, Politikens Forlag 1979. 285 s.

Salisbury, der i mange år var *The New York Times'* Moskva-mand, har allerede adskillige bøger om Sovjetunionen bag sig. Det foreliggende værk er først og fremmest en billedbog med en ret nødtørftig og ikke særligt dybtgående tekst. Illustrationerne stammer først og fremmest fra amerikanske biblioteker, museer og gallerier, men også United Press International har leveret mange af bogens fotografier. Udover samtidige fotos indeholder værket også mange karikaturer, politiske plakater og malerier. Adskillige af illustrationerne er bredt ud over en hel side, undertiden en dobbeltside, hvorved flere af dem – ikke mindst plakaterne – kommer vældigt godt til deres ret. Forf. har med de mange illustrationer, hvoraf adskillige er i farve, villet vise ikke alene de politiske og sociale, men også de kunstneriske omvæltninger i Rusland i den pågældende periode.

Den politiske historie, som den fremstilles af Salisbury i ord og især billeder, er stærkt koncentreret om personerne zar Nikolaj II, Lenin, Trotskij og Stalin. Disse ledende personer ses af forf. som ofre for kræfter, de vel selv havde været med til at udløse, men som de ikke formåede at kontrollere. Om det samme gælder for Stalin er uvist, fordi fremstillingen brat standser på det tidspunkt, hvor Stalin definitivt var blevet den ledende person i Sovjetunionen. Mens politikerne ikke var i stand til at forudse fremtiden, mener Salisbury, at kunstnerne klart kunne gennemskue den. Digteren Majakovskij, der begik selvmord i 1930, står som symbol på kunstnernes intuitive forudgribelse af, hvad der var i vente i de kommende år.

Det er ikke blevet et vellykket værk. Hverken den politiske historie eller den kunstneriske og litterære udvikling er konsekvent fremstillet. I stedet er det blevet til småbidder mellem hinanden. Det kalejdoskopske indtryk forstærkes af, at tekst og illustrationer hyppigt ikke støtter hinanden, fordi illustrationerne stammer fra en langt senere periode (f. eks. s. 69, 114, 154 og 155). Andre illustrationer, der præsenteres som autentiske fotos, stammer fra senere spillefilm (f. eks. s. 44). Side 266 hævdes et skønmaleri af

Stalin i heltepositur i Sibirien at være et samtidigt foto, s. 282 bringes en fuldstændig fejlagtig karakteristik af en propagandaplakat for den første femårsplan (det hedder, at det er en protestplakat mod en sovjetisk skueproces), og flere gange bringes fotografier af grupper, hvori Trotskij siges at befinde sig (s. 214 og 224), hvad han dog ikke gør. Den ene gang er det Dzerzinskij (og Kamenev), den anden gang ses bl. a. Rykov, Kamenev, Krasin og Sokolnikov, som dog ikke identificeres i teksten til billedet.

Der er i den danske oversættelse spor af det amerikanske forlæg (Latvia for Letland, proletcult for Proletkult, Poutiatine for Putjatin, Bryusov for Brjusov, Champs de Mars for Marsmarken m. fl.). Der er også den evindelige tsarina i stedet for tsaritsa.

Der er dog en række fremragende illustrationer i bogen, ikke mindst forskellige samtidige fotos fra borgerkrigen. Og som illustrationssupplement til en seriøs og mere sammenhængende fremstilling vil den kunne gøre fyldest. Bogen ville have vundet ved at have haft et personregister.

Bent Jensen

Johnny Christensen, Thomas Petersen og Poul Terkelsen (red.): Sovjetunionen. Samfundsterminologisk opslagsbog. København, Munksgaard 1979. 191 s.

Formålet med dette værk – hvis titel kan minde om en spiritusprøve – angives i forordet således: 1) at give meningsfyldte og dækkende oversættelser af sovjetiske samfundsfaglige termini og 2) at give leksikalske oplysninger om det pågældende begrebs betydningsindhold, anvendelse m.m. Udgangspunktet for forklaringerne til de forskellige begreber har været, hvad forf. kalder »det sovjetiske samfunds ideologiske selvforståelse«, sådan som denne kommer til udtryk i sovjetiske opslagsbøger, aviser, tidsskrifter, lovmateriale m.m. Der gøres endvidere udtrykkeligt opmærksom på, at hensigten ikke »i første række« har været at stille sig kritisk til det sovjetiske begrebsapparat. Ikke fordi det anses for uvæsentligt eller unødvendigt, men fordi »det falder uden for bogens primære hensigt« (s. 8). Et andet udgangspunkt har været det nuværende sovjetiske samfund. Historisk betingede begreber er dog medtaget, hvis forf. har skønnet, at de stadig forekommer hyppigt i moderne sovjetiske tekster.

Det er i flere henseender et nyttigt værk, der indeholder en mængde kontante oplysninger om f. eks. administrative, arbejdsmarkeds- og forvaltningsforhold, det kommunistiske partis, statsapparatets og uddannelsessektorens opbygning m.m. Disse oplysninger i teksten støttes af de skematiske oversigter, der findes bag i bogen. Men man skal være klar over, at værkets sigte og selvvalgte afgrænsning har forskellige konsekvenser, der nedsætter dets værdi.

Det er især formål nr. 2, der er noget problematisk, og hvor der undertiden mangler konsekvens i de leksikalske oplysninger. Undertiden får man den officielle sovjetiske »selvforståelse«, d.v.s. propaganda, ren og ufortyndet, som når det f. eks. om »sovjetisk (socialistisk) patriotisme« hedder, at den kendetegnes ved dyb følelse af kærlighed og hengivenhed over for det socialistiske fædreland, opstået på baggrund af samfundets ideologiske enhed, sovjetborgernes fælles målsætning, venskabet mellem nationerne og tilnærmelsen mellem dem. Den er uforenelig med borgerlig nationalisme og kosmopolitisme etc. etc. I andre tilfælde er der tillige anført realkommentarer, der dog undertiden kan minde så stærkt om det sovjetiske mumbo-jumbo, at det er vanskeligt at se, hvor definitionen hører op og kommentaren tager fat (se f. eks. »fredelig sameksistens«, »Komintern« og »proletarisk internationalisme«). Under opslaget »forholdet mellem Kina og Sovjetunionen« får man kun realkommentar og oven i købet med hovedvægt på den kinesiske opfattelse af konflikten, mens man ellers ikke får modpartens opfattelse præsenteret.